

2003-09-15

Utbildningsdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Remissvar till betänkandet Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 2002:121) och lagförslaget Stöd till vuxnas lärande (Ds 2002:66)

Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige, SIOS, har beretts möjlighet att avge yttrande över rubricerade betänkande och lagförslag.

SIOS är samarbetsorgan för 16 riksorganisationer för etniska minoriteter och grupper, med sammanlagt 110 000 medlemmar, som driver språk, kultur-, utbildnings- och andra minoritetspolitiska frågor samt verkar för implementeringen av en mångfaldspolitik i alla samhällssektorer.

Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 2002:121)

SIOS anser att Kommittén har gjort ett bra arbete. Den nya lagens struktur är mycket bättre än den gamla. SIOS anser att Kommittén har i på ett tillfredsställande sätt uppfyllt utredningens direktiv.

Det finns dock ett par centrala frågor som saknas i utredningens förslag. Dessa är följande.

1. Det integrationspolitiska perspektivet och det antidiskrimineringsperspektivet

SIOS anser att utredningen har missat den utvecklingen som försiggår i Sverige under de senaste åren. Det handlar framför allt om att Sverige är ett mångetniskt land med ett antal kulturella traditioner som utvecklas. Vidare har för ett par år sedan fem nationella minoriteter erkänns. Detta speglas inte i det presenterade lagförslaget.

Enligt SIOS mening skulle denna verklighet kunna införlivas i den nya lagen i form av ett bejakande av mångfalden i alla dess former, inte endast den etniska. Detta bejakande skulle kunna uttryckas i 1 kapitel 4 § om utbildningens övergripande mål. Det är även av vikt att detta kompletteras med ett antidiskrimineringsperspektiv. Trots att i förslaget slår man fast i 1 kap §4 att ”Var och en som verkar inom utbildningen skall främja aktning för varje människas egenvärde och aktivt motverka alla former av kränkande behandling” anser SIOS att detta inte är tillräckligt. Kränkande behandling kan ses som resultat av en individs handling, men också som resultat av mer djupgående mönster och strukturella hinder i samhället. Det är därför angeläget att alla som verkar inom utbildningen aktivt deltar i arbetet mot diskrimineringen.

2. Modersmålsundervisning

SIOS välkomnar att betänkandet betonar modersmålets betydelse genom att det i 5 kap och 6 kap slå fast att ”Förskolan/Förskoleklassen skall bidra till att ge elever som har annat modersmål än svenska tillfälle att utveckla såväl det svenska språket som sitt modersmål”.

Tillgång till modersmålet anses av forskningen idag som en förutsättning för en lyckad skolgång. I Skolverkets rapport till regeringen den 15 maj 2002 *Flera språk – fler möjligheter* redovisas aktuell forskning som klart visar att skolgång på det egna språket är det som leder till bäst resultat (se sid. 76 och sid. 68 för litteraturhänvisning). I en artikel i DN den 19 september 2002 redovisas samma forskningsresultat med utgångspunkt i tre undervisningsmodeller. Forskarna Virginia Collier och Wayne Thomas följde 40 000 barn i 20 år. De ser att allra bäst går det för barnen som fått undervisning på två språk (spanska och engelska) parallellt av två lärare. Något sämre går det för barnen som bara fått undervisning på sitt modersmål och allra sämst för dem som bara undervisats på engelska.

SIOS anser därför att rätten till modersmålsundervisning ska tas in i lagen och ska gälla för alla skolformer. Visserligen regleras idag modersmålsundervisningen i de olika skolformsförordningarna, men det finns ett eget värde att den tas in i lagen. Det anger en särskild viljeinriktning, speglar de förändringar som har skett i befolkningens sammansättning de senaste åren samt tillerkänner modersmålet som ett verktyg för lärande.

3. Minoritetsspråken

SIOS anser att utredningen inte behandlat på ett tillfredsställande sätt det faktum att det idag finns fem språkliga minoriteter i landet. Detta har också konstaterats av Integrationsverkets yttrande (INT-19-03-369, daterat 2003-09-03). Verket anför att finska och meänkieli samt sameskolorna i Nordkalotten-området nämns i utredningen, men det verkar som om kommittén missat att det finns fem inhemska språkliga minoriteter i landet. SIOS instämmer i Integrationsverkets synpunkt att man också borde utreda vad minoritetsspråkskonventionen innebär för åtaganden i övriga delar av landet.

4. Information till vårdnadshavare, föräldrar och elever

SIOS stödjer utredningens förslag om elevers inflytande i skolans planering och kvalitetsredovisning (3 kap) samt inrättandet av skolväsendets överklagningsnämnd (kap 19), eftersom SIOS tycker att det är viktiga bestämmelser som kommer att öka elevers inflytande och rättsäkerhet. SIOS vill betona vikten att information om dessa bestämmelser och möjligheter ges till vårdnadshavare, föräldrar och elever i det språk de behärskar. Även tolk bör anlitas vid t ex utvecklingssamtal med föräldrar och vårdnadshavare för att säkerställa informationens kvalitet.

5. Elevhälsa

SIOS stödjer förslaget att elevhälsa införs som ett nytt verksamhetsområde i skollagen, där skolhälsovård, elevvård samt specialpedagogiska insatser föreslås ingå. SIOS anser dock att elevhälsa skall också erbjudas till elever inom vuxenundervisning. I likhet med Integrationsverkets yttrande (INT-19-03-369, daterat 2003-09-03), anser SIOS att särskild uppmärksamhet skall ägnas de elever (barn, ungdomar och vuxna), som genomgått traumatiska erfarenheter.

Lagförslaget Stöd till vuxnas lärande (Ds 2002:66)

Förslag till namnbyte

Arbetsgruppen föreslår för sfi en språklig förändring. I stället för ”Svenskundervisning för invandrare” föreslås ”Utbildning i svenska för invandrare”, eftersom kurserna till sitt innehåll är vidare än bara undervisning i svenska.

SIOS instämmer i arbetsgruppens förslag när det gäller att ersätta ordet utbildning i stället för undervisning. Men SIOS förordar ytterliggare en ändring och föreslår att sfi eller ”Svenskundervisning för invandrare” ändras till ”Utbildning i svenska som andraspråk för vuxna”. Skälet till detta är dels ordet invandrare, som SIOS anser olämpligt, dels en strävan efter kontinuitet och sammanhang.

Ordet invandrare är för generellt. Termen svenska för invandrare pekar på undervisningen som en särskild åtgärd och inte som ett första steg i en språkinlärningsprocess.

Bakom ordet invandrare finns en heterogen grupp människor med skilda bakgrunder och erfarenheter. Kategoriseringen av människor genom ordet invandrare sätter hinder för en förståelse av den enskildes situation och därigenom för integrationsprocessen. Ordet invandrare leder inte tanken till tillhörighet.

SIOS anser att ordet invandrare ska ersättas av andra mer meningsfulla ord som relaterar till grupp tillhörighet och människornas förutsättningar i stället för schablonbilder, exempelvis Sverigegreker, eller elever med annat modersmål.

Termen svenskundervisning för invandrare markerar att undervisningen har en särart, som är skild från svensk undervisning i övrigt. Det skapar dessutom förvirring. Det ger upphov till frågor såsom: Vad är skillnad mellan svenskundervisning för invandrare och svenska som andraspråk? Varför läser barnet i grundskolan svenska som andraspråk och inte svenska för invandrare? Är inte nyanlända barn invandrare? Kallas inte även barn som är födda i Sverige för invandrabarn?

SIOS anser att benämningen ”Utbildning i svenska som andraspråk för vuxna” anger att utbildningen hör till en helhet och ger känsla av sammanhang och kontinuitet.

13 kap. Kommunalt stöd till vuxnas lärande. Tillhandahållande av stöd på annat språk än svenska

Arbetsgruppen föreslår att om den som får del av stöd till vuxnas lärande på grundläggande nivå har bristfälliga kunskaper i svenska språket, får kommunens stöd tillhandahållas på deltagarens eget språk. Stödet ska då kompletteras med träning i svenska språket. Bestämmelsen motsvarar med vissa språkliga förändringar 11 kap. 12 § i nuvarande skollag.

I sitt remissvar över förslaget anför Integrationsverket att formuleringen till bestämmelsen ändras till att ordet *får* ersätts för *bör*. Som skäl till det anger Integrationsverket att närmare 20 procent av alla personer med annan etnisk bakgrund i Sverige har lägre skolgång än motsvarande 6 års grundskola och betraktas som funktionella analfabeter. Grupper bör prioriteras, eftersom den utgör en viktig arbetskraftsreserv. SIOS instämmer i dessa synpunkter och delar Integrationsverkets uppfattning om att det behövs utbildningsmöjligheter för att lära vuxenanalfabeter läsa och skriva.

Avslutande synpunkter

Avslutningsvis vill SIOS ta upp frågan om Sfi:s inordnande i komvux och gymnasieskolan. Kommittén behandlar frågan om skolform i kapitel 5, *Lagstiftningens struktur*, avsnitt 5.5.4. Kommittén anför att sedan de riktade statsbidragen försvunnit har begreppet skolform inte någon materiell innebörd förutom att därav framgår att det rör sig om verksamhet som generellt omfattas av övergripande mål och regler i skollagstiftningen. Sin främsta betydelse har uttrycket såsom en definition av en i skollagstiftningen avgränsad och bestämd del av utbildningen, vilken beskrivs i ett särskilt kapitel i skollagen och som regel i en egen s.k. skolformsförordning (sid. 159 i utredningen).

Sedan många år tillbaka diskuteras frågan om sfi bör inordnas i komvux och gymnasieskolan eller fortsatt vara en egen skolform. Regeringen har dock i propositionen om vuxnas lärande (prop. 2000/01:72) föreslagit att sfi skulle kvarstå som egen skolform. Utbildningen måste emellertid utvecklas vidare, som en del av den övriga vuxenutbildningen.

SIOS anser att det finns klara fördelar med att inordna sfi i övrig kommunal vuxenutbildning. Med nuvarande system är det svårt för den enskilde att orientera sig. Kortutbildade kan behöva växla mellan två olika skolformer. Det är lätt att individerna kan känna utanförskap, eftersom strukturerna är svårbegripliga. En integrering av sfi i komvux och gymnasieskolan kan medföra ekonomiska, pedagogiska och administrativa vinster genom samordningseffekter.

Även när det gäller de övergripande syften på politisk nivå såväl som på myndighets- och genomförandenivå kan man urskilja tre linjer som uttrycker olika förväntningar kring svenska för invandrare: en utbildnings-, en arbetsmarknads- och en integrationslinje. (*Uppdrag till Statskontoret angående svenskundervisning för invandrare*, juni 2000). Vi menar att förutsättningar för samsyn kan bli bättre om man

följer andemeningen i regeringens skrivelse *Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning – samverkan, ansvar och utveckling* (skr. 1998/99:121). Där understryks betydelsen av att utbildning och arbetsliv närmas varandra. Arbetslivets krav skall sätta sin prägel på utbildningens innehåll och uppläggning. Med ett sådant perspektiv skulle inordnandet av sfi i komvux ha en kontextuell konsistens. Integrationen av personer med annan etnisk bakgrund skulle då få en innebörd som även relateras till arbetslivet och inte endast till den sociala och kulturella sfären.

SIOS styrelse

Panos Outis
ordförande

Julio Fuentes
föredragande